

ALBRECHT DURER'İN *MELENCOLIA I* İSİMLİ GRAVÜRÜNÜN SAYI SEMBOLİZMİ BAĞLAMINDA ANALİZİ

Analysis of Albrecht Durer's Engraving Titled *Melencolia I* in the Context of Number Symbolism

Okan ŞAHİN¹

Özet

Rönesans Sanatı'nın önemli sanatçılarından biri olan Albrecht Dürer'in 1514 tarihli *Melencolia I* isimli gravür çalışması barındırdığı yoğun alegorik anlamlar sebebiyle sanat tarihinde kendine özgü bir yer edinmiştir. *Melencolia I* isimli gravür, ortaya çıkışı itibariyle yüzyılın başında önce İtalya'da sonrasında tüm Avrupa'da etkisini hissettirmeye başlayan Yeni-Platoncu hareketin etkisiyle şekillenmiştir denebilir. Rönesans ilkelerinin Yeni-Platoncu düşünce bağlamında dönüşüme uğraması sanat konularının da farklılaşmasını beraberinde getirmiştir. Mistisizm de sözü edilen alanlardan biri olarak *Melencolia I* isimli gravürde etkisi en net hissedilen konulardan biri olarak dikkati çeker. Özellikle mistisizmin Yeni-Platoncu görüşte en çok ele alınan alt konularından biri olan astroloji, gravürün içinde yer alan 'sihirli kare' uygulamasında görülen sayı sembolizminin varlığını tarifler. Buna göre Yeni-Platoncu görüşte dünyevi unsurların uhrevi olanla buluşması, kozmik aklın kozmik ruhla olan ilişkisini tanımlamış ve bu tanım da mitolojik karakterler olan Satürn-Jüpiter dikotomisinde karşılık bulmuştur. Jüpiter'in akli temsil eden matematikle-veya çeşitli bulmacalarla-İlgili oluşu, Satürn'ün duyguyu temsil eden melankolik olma haliyle çarpıştırılarak diyalektik bir bütünlük yansıtılır. Dürer'in *Melencolia I* gravürü bu şekliyle bakıldığında barındırdığı matematiksel çıkarımları dolayısıyla düşünsel motiflerle mistik vurgunun biraradalığını ortaya koyar. Böylece Dürer'in *Melencolia I* isimli gravürü matematik-mistisizm çerçevesinde Yeni-Platoncu bağlamda dönüşen zihin yapısının bir tür temsili olarak karşılık bulur. Gravürde sayıların ele alınışı, Rönesans düşüncesinin bilimsel perspektifinden sıyrılarak kozmolojik yaklaşımın bir tür tezahürü olarak karşımıza çıkar.

Anahtar Kelimeler: Albrecht Dürer, melankoli, gravür, sayı sembolizmi, sihirli kare.

¹ Dr. Öğr. Üyesi Okan Şahin, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Türkiye, okan-sahin@artuklu.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-9317-8267

Abstract

The engraving work titled *Melencolia I* dated 1514 by Albrecht Dürer one of the important artists of the Renaissance Art, has a unique place in art history due to the intense allegorical meanings it contains. It can be said that the engraving named *Melencolia I* was shaped by the influence of the Neo-Platonist movement, which began to make its impact felt first in Italy at the beginning of the century and then throughout Europe. The transformation of Renaissance principles in the context of Neo-Platonic thought brought about the differentiation of art subjects. Mysticism, as one of the mentioned areas draws attention as one of the subjects whose influence is felt most clearly in the engraving named *Melencolia I*. Astrology, which is one of the most discussed sub-topics of mysticism, especially in the Neo-Platonist view describes the existence of number symbolism seen in the ‘magic square’ application in the engraving. Accordingly, in the Neo-Platonist view the meeting of earthly elements with the otherworldly defined the relationship of the cosmic mind with the cosmic soul and this definition found its counterpart in the Saturn-Jupiter dichotomy which are mythological characters. A dialectical integrity is reflected by colliding with Jupiter’s involvement with mathematics-or various puzzles-representing the mind with Saturn’s melancholic nature representing emotion. When Dürer’s *Melencolia I* engraving is viewed in this way, it reveals the coexistence of intellectual motifs and mystical emphasis due to the mathematical inferences it contains. Thus, Dürer’s engraving named *Melencolia I* responds as a kind of representation of the mental structure transformed in the Neo-Platonic context within the framework of mathematics-mysticism. The treatment of numbers in the engraving appears as a kind of manifestation of the cosmological approach, stripped of the scientific perspective of Renaissance thought.

Keywords: Albrecht Durer, melancholy, engraving, number symbolism, magical square

Giriş

Albrecht Dürer’in 1514 yılında, 43 yaşındayken yapmış olduğu *Melencolia I* isimli gravürü, sanatçının tam da bu tarihlerde gerçekleştirdiği Venedik seyahatinin akabinde ortaya çıkan bir çalışmadır. Dürer Venedik şehrine aslen perspektif çalışmalarını geliştirmek için gider; fakat o dönem İtalyan aydınlarının etkisinde kaldığı Yeni-Platoncu eğilimlerin varlığını ilk elden deneyimlemiş olur. Gravürün ortaya çıkış süreci Floransa ve Kuzey İtalya’da özellikle etkisi hissedilen Yeni-Platonculuğun ışığında şekillenmiştir denebilir (P. Sohm 1980: 16). Sözü edilen etki, Rönesans ilkeleriyle farklı disiplinlerin bir arada düşünüldüğü yeni bir sanat anlayışını şekillendirmiştir. Buna göre sanat görüşü, fizik, astroloji, tıp gibi pozitif bilimlerle düşünülen ve ilgili pozitif bilimlerin yer yer ezoterik bağlamlarla

şekillendirildiği bir anlayışı ortaya koyar. Bahsedildiği şekilde, disiplinlerin bu şekilde kaynaşması aslında dönemin entelektüel çevrelerince tartışılan çeşitli konuların gündemleşmesiyle oluşmuştur. Dürer için *Melencolia I* gravürünün ortaya çıkış sürecinde sözü edilen etki sanat çevrelerince oldukça saygı duyulan teolog, filozof ve aynı zamanda hekim kimliği de bulunan Marsilio Ficino'nun kurmuş olduğu "Platoncu Akademi" ışığında şekillenmiştir (E. Panofsky 2012: 217). Ficino'nun Floransa kentinde bulunan villasında gerçekleşen düzenli toplantılarda Yeni-Platoncu ilkeler ışığında sanata dair de konuşmalar yapıldığı bilinir. Rönesans düşüncesinin Antikçağ'ın verilerinden hareketle oluşturulan dünya görüşü, Orta Çağ kozmolojisinden farklı olarak Hümanizma anlayışından hareket alan bir yaklaşımı merkezine alır (N. Öndin 2016: 69). Cosimo Medici'nin Marsilio Ficino'ya Platon Akademisi için hibe ettiği Floransa'da bulunan Villa di Careggi'de Platon çalışmaları yoğunlaştırılarak Antik dönemdeki gibi Floransa'da da benzer bir akademi kurulmuş olur (N. Öndin 2016: 70).

Platon Akademisi'nde temel doktrinler Platon görüşünün Hristiyan ilkelerince entegre edilmesine yöneliktir. Buna göre metafizik düşünce bağlamında gerek Antik Yunan'da gerekse sorasında Orta Çağ görüşünde ele alınan mikro-makro kozmos tartışmaları Platon Akademisi bünyesinde sınırsız-sonsuz evrenin sınırlı evrenle ilişkisi bağlamında Rönesans Hümanizması bağlamında tartışılmaya başlanmıştır.

"Ficino'nun yüklendiği iş üç aşamalıydı. Birincisi: Sadece Platon'un yazdıklarıyla kalmayıp 'Platonici' (Platoncu)-yani Plotinus ve Proclus, Porphyrius, Jamblicus, Dionysus Pseudo Areopagita, 'hermes-Trismegistos' ve 'Orpheus' gibi sonraki yazarların-yazdıklarını da içeren Platonculuğun özgün kaynaklarını özetler ve tefsirlerle Latinceye çevirerek erişilebilir kılmak. İkinci aşama: Bu muazzam bilgi birikimini dönemin tüm kültürel mirasına hem Virgil ve Çiçero'ya hem de St. Augustine ve Dante'ye hem klasik mitolojiye hem de fizik, astroloji ve tıbbı yeni bir anlam dahil etmeye muktedir, tutarlı ve canlı bir sistem halinde birleştirmek. Üçüncü aşama: Bu sistemi Hristiyan diniyle uyumlu hale getirmek" (E. Panofsky 2012: 218).

Kozmik görüşün bu tip bir dönüşümü, bazı sanatçıların da Rönesans görüşüyle birlikte farklı anlam örgülerinin sanata dahil edilmesi şeklinde kendini gösterir. *Melencolia I* gravürünün ortaya çıkış süreci de tam da sözü edilen düşünsel dönüşümün bir unsuru olarak değerlendirilebilir. Özellikle çalışmanın barındırdığı mistik vurgu, alegorik anlamlar bütünü ve gravürün içinde yer alan 'sihirli kare' aracılığıyla ortaya konan sayı sembolizmine dair göndermeler, bahsedilen etkiyi net bir biçimde açıklar.

1. *Melencolia I* Gravürünün Alegorik Yapısı

Melencolia I isimli gravür, barındırdığı alegorik göndermeler bütünüyle simgesel anlamı yoğun bir çalışma olarak sanat tarihine mal olmuştur. Gravür içinde göze çarpan çeşitli objeler, sözü edilen alegorik anlam bütünü oluşturarak ‘sembol nesne’ler olarak karşımıza çıkar. Bu nesnelerin gravür içindeki yoğunluğu, özellikle metafizik vurgunun tanrıyla buluşma noktasında bir tür ikonoloji oluşturmasıyla ilgilidir (O. Şahin 2015: 25). Dürer bu gravürde aynı zamanda mitolojik göndermelerle, çalışmanın bağlam bütünlüğünü de oluşturmuştur. Yeni-Platoncu görüşte dünyevi unsurların uhrevi olanla bir araya gelmesi, kozmik aklın kozmik ruhla olan ilişkisini de tanımladığından bu etkileşimin Roma mitolojisinde Satürn’ün Jüpiter’le olan ilişkisine dayandırılarak aktarılmıştır (E. Panofsky 2012: 221). Buna göre Satürn’ün özellikle tefekkürle olan ilişkisi, yaratma güdüsündeki sanatçının ruh haliyle birlikte düşünüldüğünden, sözü edilen mitolojik boyutla birlikte gravüre konu olan melankolik olma durumu anlamlı hale gelmiş olur (Klibansky, Panofsky, Saxl 1964: 151-152). Temel yaklaşım, Satürn etkisi altındaki melankoliklerin toplumun en yaratıcı kesimi olduğu yönündeki görüştür. Gravürün isminin parçası olan *I-Almanca eins* olarak da bilinen-vurgusu ise; yine Rönesans düşünürü, doktoru, hukuk bilgini aynı zamanda Okült felsefe, Kabala ve Hermetizm alanlarında çalışmalarıyla ünlenmiş Alman filozof Henricus Cornelius Agrippa von Nettesheim’in 1533 tarihli *De Occulta Philosophia (Gizli Felsefe Üzerine) (1533)* isimli el yazmasında tariflediği melankoli türlerinin ilk sırasında yer alan *Melancholia Imaginationis*’e bir gönderme olduğu düşünülmektedir (Read 1945: 283). Buna göre melankolik düşünümün, güzel sanatlara evriminin bir tür yansıması olan ve sözü edilen sınıflandırmanın ilk sırasında yer alan bu melankoli türü, gravürün isminde yer alan *I* ibaresini anlamlı hale getirir.

Daha önce de söz edilen ve gravürün alegorik boyutunu ortaya koyan objeler bütününe bakıldığında Yeni-Platoncu etkinin varlığı netleşir. Ficino ve takipçilerinin aktardıklarına bakıldığında gravürde yer alan ve sembolik ifadeyi güçlendiren nesneler bütünü, sözü edilen sembolizm etkisindeki ilahi niteliklerini bu semavi cisimlere borçludurlar (E. Panofsky 2012: 222). Gravürde kullanılan hemen hemen bütün nesneler melankolik karakterin kişilik özelliklerini aktarır niteliktedir. Buna göre anahtar gücü, para kesesi ise zenginliği sembolize eder. (Klibansky, Panofsky, Saxl 1964: 284). Burada kast edilen zenginlik, melankolik karakterin düşünsel zenginliğini ifade eden bir zenginlik tanımıdır.

Gravürün alegorik yapısını oluşturan bir diğer önemli parametre de Pisagor tarafından tartışılan *tetrad* (dörtleme) kuramının Dürer tarafından işleniyor oluşudur. Buna göre insan karakterini tanımlayan dört huydan biri olan melankoli *tetrad* kuramıyla bağdaştırılarak aktarılır. Yine dört mevsimi de ifade etmesi bakımından gravürde görülen gökkuşağı imgesi de insan çağının dört farklı evresini işaret eder (çocukluk, gençlik, olgunluk, yaşlılık). Bununla birlikte kum saatinin varlığı *tetrad* formülasyonunu simgeler (Klibansky, Panofsky, Saxl 1964: 292-293).

Resim 1: Albrecht Dürer, *Melencolia I*, 1514, gravür, 24 x 18.5 cm, National Gallery of Art, Washington D.C.

2. *Melencolia I* Gravürünün Sayı Sembolizmi Bağlamında Analizi

Melencolia I isimli gravürün matematiksel kurgusu ise Rönesans görüşünde Yeni-Platoncu zihne evrilen genel düşün yapısının yansımalarını hissettirir. Kare formunun Antik Yunan'dan devralınan 'altın oran' kurgusundan hareket aldığı düşünüldüğünde 'güzellik', 'uyum' gibi kavramlar Dürer'in *Melencolia I* isimli gravüründe de öne çıkar. Fakat bununla birlikte evrenin uyum kozmolojisi adına Dürer'in gravüründe Rönesans'ın bir başka önem arz eden değerlerinden biri olan mitolojinin de sözü edilen kozmolojiyi yansıtmak adına devreye sokulduğu görülür. Buna göre Yeni-Platoncu kurguda evrenin uyum kozmolojisini temsil eden 'kare' formunun Dürer'in çalışmasında Satürn'ün düşün evrenine yakınlaşacak şekilde sunumu; gravürün bütününde hissedilen melankolik hissiyatın bir unsuru olarak ele alınmıştır. (Sohm 1980:13-32). Matematik literatüründe 'sihirli kare'

olarak adlandırılan kare formunun bu tip sunumu, belli noktalardan hesaplandığında hep aynı matematiksel sonuçları veren sayı sisteminin bir sonucu olarak gravürün sağ üst köşesine eklenmiştir.

Sihirli karelerin tarihi M.Ö. 2200 yıllarına kadar geri götürülebilir. Rönesans içerisinde de matematikle olan ilişkisel bağın yoğunluğu düşünüldüğünde sihirli kare uygulamaları sadece sanat alanında değil; sosyal veya fen bilimlerinin çeşitli alanlarında farklı kişiler tarafından başvuru bir çözümleme metodu olarak karşımıza çıkar ve bu şekliyle Rönesans düşününün bir unsuru olarak görülmüştür (Parshall 2013: 393-410). Fakat sihirli kareleri spesifik olarak işleyen ve ele alan kişi Fransisken rahibi ve aynı zamanda matematikçi kimliğiyle de bilinen Luca Pacioli'dir (1445-1517). Pacioli'nin *De Viribus Quantitatis* kitabında ele aldığı sihirli karelerin okültizm ve astrolojiyle olan ilişkisi bu el yazmasında ortaya konmuştur. (Taylor 2003:17) Pacioli de matematik ve astroloji arasındaki bağ araştırma konularından biri yapmıştır. Bu bağlamda geometrik şekillerin varyantıyla okültizm arasında kurulan bağ sihirli kareler özelinde ortaya konur. İlgili el yazmasında Pacioli sihirli karelerle ilgili kısmı tahminen 1501-1503 tarihleri arasında yazmış, Dürer'in de ilgili kısımları 1506 tarihinde perspektif çalışmaları için gittiği Venedik ziyareti esnasında Pacioli'yle tanışması akabinde öğrendiği ortaya konmuştur (Panofsky 1955: 252). Pacioli'nin ortaya koyduğu sihirli kare kombinasyonları sırasıyla üçlü sıralamadan başlayıp dokuzlu sıralamaya kadar varyantları türevlendirilebilecek sunumlardan oluşur (Taylor 2003: 17). Dürer'in *Melencolia I* gravüründe kullandığı kare örneği ise, Fibonacci sıra dizisiyle oluşturulmuş ve Pacioli'nin dörtlü kombinasyonuna uygun olarak düzenlenmiştir. Dürer'in karesinde sırasıyla kullandığı rakamlar enine, boyuna ve çapraz olarak toplandığında 34 sonucunu verir.

Resim 2: Albrecht Dürer, Melancolia I (detay)

Sözü edilen toplamlar bütününe karenin sol üst başından başlayarak saat yönünde ilerlenecek şekilde bakıldığında (3+8+14+9), (2+8+9+15 ve 3+5+12+14), (5+9+8+12) olarak toplamda 34 sonucuna ulaşıldığı görülür. Bu numerolojik sistemin aynısının alfabetik sıralamada her harfin rakam sırasına göre bir sayıyı temsil etmesi bağlamında bakıldığında aynı kurgunun Dürer isminin Latince varyantı olan ALBRECHT DVRER için de uyduğu fark edilir. Buna göre:

$$\text{ALBRECHT DVRER} = (1+12+2+18+5+3+8+20) + (4+22+18+5+18) = 136$$

Bu sonucun aynısının gravürün ismi olan MELENCOLIA I kelimesi için de Almanca 'bir' sayısına karşılık gelen 'eins' kelimesi baz alınarak aynı sonuca ulaşıldığı görülür.

$$\text{MELENCOLIAEINS} = (13+5+12+5+14+3+15+12+9+1) + (5+9+14+19) = 136$$

(Federico 1972: 32)

Bir başka matematiksel benzerlik yine karenin sol üst başından başlanarak soldan sağa gruplar olarak toplama işlemi yapıldığında 'İsa Mesih' tanımlamasının harf numerolojisi ile sözü edilen toplamın sonucunda da karşımıza çıkar. Buna göre:

$$\text{ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ} = 888+1480 = 2368$$

$$163+213+510+118+96+712+415+141 = 2368 \text{ (Federico 1972: 32)}$$

Yukarıda da gösterildiği gibi, sözü edilen bu matematiksel çıkarımlar daha önce de değinilen Yeni-Platoncu zihnin astroloji içerisinde tanımladığı Jüpiter-Satürn karşıtlığına dayanan dikatomik bir düşünce sisteminin yansımasıdır. Pacioli'nin yaklaşımına göre Jüpiter-Satürn karşıtlığı bağlamında kurulan bu ilişki; farklı duygu ve düşüncelerin yapısal özelliklerinin tanımlanmasını sağlar. Bu bağlamda Pacioli dizgesinde "Jüpiter'in Karesi" olarak tanımlanan sihirli kare örneği-Jüpiter'in oyuna davet eden-bulmaca özelliği simgeleyen karesi-Satürn'ün melankolik etkisini ortadan kaldıran; deyim yerindeyse 'tedavi eden' bir özelliğe sahiptir (Taylor 2003: 158). Bu etkiye sahip sihirli kareler böylelikle melankolik sanatçının bu minvalde ortaya koyduğu örnekler veya oluş halleri bağlamında yarattıkları etkinin bir tür sağaltımını sağlayan gizemci nesneler olarak yorumlanabilir. (Klibansky, Panofsky, Saxl 1964: 359-360). Dürer'in *Melencolia I* gravüründe yer alan sihirli kare örneği de bu bağlamda ele alınan ve melankolik etkiye denge oluşturması beklenen bir örnek olarak okunmalıdır. Ayrıca gravürde yer alan sihirli kare içerisindeki sayı kurgusu, Yeni-Platoncu düşünce yapısının kozmoloji yorumunda da kendini hissettirir. Buna göre Dürer'in karesinde 5'ten 9'a gidilirken 5 rakamı için Mars, Merkür, Güneş, Venüs ve Ay düşünülmüşken; 3 rakamının temsili ise Satürn olarak kurgulanmıştır. Bu noktada 3 rakamı melankolinin üç türüne tekabül eden *Imaginationis*, *Rationis*, *Mentis* şeklinde görülür (Taylor 2003: 18).

Gravürde sayı sembolizminin karşımıza çıktığı bir başka nokta da karenin içinde yer alan her bölmenin Yahudilik inancının önemli kitaplarından biri olarak kabul edilen Yeşaya Kitabının ilgili ayetlerini işaret ediyor oluşunda kendini gösterir (Taylor 2003: 19). Sözü edilen anlamlı göndermeler, her bölmenin yan yana gelişiyile oluşan numaraların ilgili ayetlerini işaret eder. Buna göre, Yeşaya 7:11, 11:7, 14:15 gibi bölmelerin oluşturduğu rakamlar ayet numaraları olarak düşünülmüştür. Gravürdeki karede 11 rakamının altında ve 14 rakamının üzerinde bulunan 7 rakamı, gökkuşağının altında, suyun üzerindeki kuyrukluyıldızı işaret eder ve Yeşaya Kitabı'nda bu aktarıma tekabül eden ilgili ayeti vurgular:

“Rab'den, Rabbinden sana bir işaret vermesini iste; ya cehennemin derinliği gibi ya da yukarıdaki cennet gibi olsun.” (Yeşaya 7:11)

7 rakamının üst kısmında bulunan 11 rakamı için; kuyrukluyıldızın üzerinde yer alan ilgili ayetle analogi kurulur:

“İnek ve ayı beraber beslenecekler, onların yavruları beraber uzanacak ve de aslan samanı bir öküz gibi yiyecek.” (Yeşaya, 11:7)

7 rakamının alt kısmında bulunan 14 için; kuyrukluyıldızın altında gerçekleşen su taşkını işaret edilerek buna ilişkin bir analogi kurulur:

“Fakat sen cehenneme düşeceksin, çukurun en derinlerine.” (Yeşaya, 14:15)

Bütün bu bağlam bütünlüğünden bakıldığında Dürer'in *Melencolia I* isimli gravürü ve gravürün içerisinde yer alan sihirli kare uygulaması gerek Yeni-Platonculuğun teolojik değerlendirilişi bağlamında; gerekse de sayı sembolizminin Rönesans düşüncesi ve sanat görüşü dahilinde ele alınışı anlamında kendine özgü bir örnek olarak öne çıkar.

Sonuç

Albrecht Dürer'in *Melencolia I* isimli gravürü barındırdığı alegorik unsurlarla Sanat Tarihi içerisinde kendine özgü yer edinmiş gravürlerden bir tanesidir. Gravürde sanatla ilgilenen ruhların sahip olduğu melankolik ruh hali vurgulanarak; bu ruh halinin dönem ruhuyla ilişkisi sembolik unsurlarla ele alınmıştır. Buna göre gravürün içerisinde yer alan ve melankoliyi temsil eden melek görünümündeki figürün dışında, nesnelerin her birinin sözü edilen sembolizmi yansıttığını söylemek mümkündür. Özellikle gravürün sağ üst köşesinde yer alan sihirli kare formunun barındırdığı sayı sembolizmi, çalışmanın alegorik yapısını oldukça farklı bir noktaya taşır. Kökenleri Antik Yunan'a dayanan sayı sembolizminin Rönesans'ın beslendiği klasik döneme özgü referanslar bağlamında düşünüldüğünde Dürer'in gravüründe bu şekliyle kullanılması oldukça anlaşılır bir hal alır. Gravürde yer alan nesne çoğunluğunun birbirleriyle ilişkili olarak kullanılışı, tanrı ile dünya arasında kurulan bağlantının bir tür yansıması olarak kurgulanmıştır (Panofsky 1955: 222). Bu bağlamdan bakıldığında gravürde yer

alan nesneler bütünü ile sayı sembolizmi ilişkisi daha da anlamlı hale gelir. Antik Yunan'dan devralınan ölçü, düzen, oran kurgusunun önemli bir bileşeni olarak kabul edilebilecek olan sayılar düzeni, gravürün sihirli kare uygulamasında netçe kendini hissettirir. Nesneler bütünü ile sayı sembolizmi kurgusu reel dünyaya dair unsurların uhrevi olanla bağ koparılmadan bir araya getirilme çabasına dayanır.

Melencolia I içerisinde görülen sayı sembolizmi Fibonacci sayı serisi ile oluşturulmuş sisteme dayanır ve her toplam kendi içinde bir matematiksel çıkarımı ortaya koyar. Düzenlenmiş toplamaların bazı kelimeler özelinde bu kelimeleri oluşturan harflerin sıralı sayı sistemindeki karşılıklarıyla ulaşılan sonuçları sihirli karenin genel yapısını ortaya koyar. Buna göre kelimelerin ortaya çıkardığı eşit toplamalar Rönesans sisteminin düzen mantığını ortaya koyarken; gravürün genel yapısı ise okült, gizem ve sembollerle oluşan Yeni-Platoncu dünya görüşünü hissettirir. Böylece *Melencolia I* gravürü hem sayı sembolizmi bağlamında hem de Rönesans içerisinde şekillenen Yeni-Platonculuğun kurgusu dahilinde ortaya konan bir çalışma olarak karşımıza çıkar.

Kaynakça

FEDERICO, P.J: "The Melancholy Octahedron", The Mathematics Magazine, Vol. 45, 1972, PP. 30-36.

KLIBANSKY, Raymond, PANOFISKY, Erwin, SAXL, Fritz: Saturn and Melancholy, New York Basic Books, New York, 1964.

ÖNDİN, Nilüfer: Rönesans Düşüncesi ve Resim Sanatı, Hayalperest Yay, İstanbul, 2016.

PANOFISKY, Erwin: İkonoloji Araştırmaları, Pinhan Yay, İstanbul, 2012.

PANOFISKY, Erwin: The Life and Art of Albrecht Dürer, Princeton Uni. Press, Princeton, 1955.

PARSHALL, Peter: "Graphic Knowledge: Albrecht Dürer and Imagination", The Art Bulletin, Vol. 95, No.3, (September, 2013), pp. 393-410.

READ, John: "Dürer's Melencolia I: An Alchemical Interpretation", Burlington Magazine, Vol. 87, No. 512, 1945, pp. 283-284.

SOHM, L. Philip: "Dürer's Melencolia I: The Limits of Knowledge", Studies in the History of Art, Vol.9, 1980, pp. 13-32.

ŞAHİN, Okan: "Anlam Gelişimi Açısından Çağdaş Sanatta Kare Formu", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

TAYLOR, Glenn: "A Secret Message in Dürer's Magic Square", The University of Chicago Press, Vol. 23, No.1, (Fall, 2003), pp. 17-22.

YEŞAYA 7:11

